

olmasa da hırsızın katili olur. Ancak olayı takip eden dedektif valize karşılık Maloin'e ve kurbanın eşine bir miktar para vererek olayın üstünü örtecektir. Dul kalan kadın ise susarak, pazarlıklardan ve yalan vaatlerden ibaret bu sisteme mesafe koyar. Bu tutum Ranciere için onurun saf simgesidir.

Torino Atı'nda ise sekteye uğrayabilecek bir tekrar düzeni dahi yoktur. Hiçbir vaatten, hiçbir başka ihtimalden söz edilemez. "Tek bir ihtimalle karşı karşıya olan bir gündelik zaman: Artık tekrar bile edememe ihtimali" (75). Yalanlar, beklentiler ya da pazarlıklar yoktur. Rüzgârın kuşattığı bir kulübe ve içinde hayatta kalabilme çabası vardır sadece. Her öğün patates ile beslenen baba-kızın ertesi gün de yaşayabilme çabası... Her şey artık hareket etmeyi reddetmiş olan atlarına bağlıdır. At onlar için bir geçim kaynağı, bir araçtır. Fakat aynı zamanda Nietzsche'nin büyük buhranını geçirmeden bir gün önce Torino sokaklarında sarılıp ağladığı attır bu. Ranciere, Nietzsche'ye atıfla şunları söyler: "Sakat arabacının ve kızının varoluşunun sembolüdür. Nietzsche'nin devesinin kardeşidir, her türlü yükü yüklenmek için yaratılmış varlık" (75). Ranciere burada üç zaman belirler. Bu zamanlardan ilki 'tükeniş zamanı'dır. Atın yorgun halinde, kızın jestlerinde, kuyudaki suyun çekilişinde ya da artık yanmayı reddeden lambada sezinlenebilecek, onları ölüme taşıyan tükeniş zamanı. İkinci zaman ise 'değişim zamanı'dır. Baba sakat olduğu için, tüm eşyaların kız tarafından çekilecek el arabasına yüklendiği sabah teşebbüs edilen zamandır bu. Son olarak 'tekrarın zamanı' vardır. Sabah geceye dönecek, gece sona erecektir. Bu zaman her gece, bir sonraki sabaha hazırlık için kararlılıkla ve sabırla aynı eylemleri gerçekleştirdikleri, artık hareketsiz ve ifadesiz yüz ve bedenlerin sonu bekleyişleridir. Son film *Torino Atı*, "dokundukları her şeyi bir mülkiyet nesnesine çevirerek mahveden, düşleri ve ölümsüzlüğü dahi kendilerine mal ettikleri için ve değişim zaten gerçekleştiği için her türlü değişimi imkânsız kılanlara" (76) karşı Bela Tarr'ın müthiş öfkesini ortaya koymaktadır. Ve nihayet, Ranciere 'ertesi zaman' kavramına son sayfada açıklık getirecektir:

"Ertesi zaman, her yeni filmle aynı sorunun sorulacağı bilindiği zamandır: Prensipte hep aynı olan hikâye üzerinde neden bir başka film daha çekilsin? Buna şöyle bir cevap getirilebilir: Çünkü bu aynı hikâyenin belirleyebileceği durumların incelenmesi, bireylerin durumlara dayanabilmek için gösterdiği sebat kadar sonsuzdur. Son sabah, hala bir önceki sabahtır ve son film hala fazladan bir filmidir. Kapalı çember daima açıktır."

Çirkinliğin Tarihi - Umberto ECO

İnceleyen: Selçuk ULUTAŞ

Çirkinliğin Tarihi

Yazar: Umberto Eco

Kitabın Özgün Adı: Storia della bruttezza

Çeviren: A.U. Ergün, Özgü Çelik, Arıcan Uysal

Doğan Kitap, İstanbul, 2009,456 s.

ISBN: 978-605-111-246-6

Çirkin veya çirkinlik kavramları ile sanatın bir araya gelmesi ilk bakışta mümkün gözükmemektedir. Lakin sanat tarihinin önemli bir kısmını ele alan "Çirkinliğin Tarihi" isimli bu muazzam inceleme ile sanat ontolojisinin çirkinliği içerik veya biçim açısından mümkün kıldığı görülmektedir. Bu çalışmanın mimarı olan Umberto Eco 2016 yılında yaşama gözlerini yumduğunda hem araştırmacıları hem de sıradan okuyucuyu etkileyecek sayısız eserin altına ismini yazmıştı. Bu önemli düşünür ve bilim insanının ardında bıraktığı pek çok kıymetli eser arasında "Çirkinliğin Tarihi" ise özel bir yere sahiptir.

Estetik felsefesi veya sanat ontolojisi ile ilgilenen araştırmacıların özellikle başucu kitabı konumundaki eser, sanat eserlerini estetik kategorilere ayırma çabasında çirkin ve çirkinliği ele alarak önemli bir görevi üstlenmektedir. Ayrıca sadece araştırmacılar değil özellikle de sanatsal üretim gerçekleştirmekte olan veya olacaklar için de bir kılavuz niteliği taşımaktadır. Nitekim bir sanat eserini estetik bir objektivasyon olarak ele aldığımızda eserin iki temel katmandan oluştuğu ifade edilebilir. Bunlardan ilki elbette sanat eserini alımlayanlar için biçimdir. İzleyici ilk olarak biçimle karşılaşmaktadır. Tek başına biçimden söz etmek ise bir sanat eserinin var oluşu için mümkün değildir. Biçim bir taşıyıcı olarak içerik katmanına alımlayıcının ulaşması için içerikle bağlantılı olarak üretilmektedir. Böylelikle biçim ve içerik olarak izleyicinin karşısına çıkan sanat eseri izleyicide Deleuze'ün tanımıyla fiziki dünyadaki duygulara benzeyen ama ondan var oluş açısından farklılaşan duygulama neden olmaktadır. Diğer tarafta ise sanat üretimi gerçekleştiren kişi için ise sıralama farklıdır. İzleyici ilk olarak biçimle karşılaşsa da üretici için ilk olan içeriktir. Estetik felsefesinde; manevi katman, tin, duygu, anlam, gibi ifade bulan içerik olmaksızın tek başına üretilen içeriksiz biçimler sanatsal varoluş açısından sorunlu görülmektedir. Sanatçı içeriği bir biçimle duyumsanabilir kıldığında ise yukarıda da bahsedildiği üzere izleyici için süreç tersine dönmekte ve biçim izleyiciyi karşılamaktadır. Bu süreçte gerek sanatçı gerekse, izleyici açısından bahsedilen katmanlar sayesinde estetik kategoriler ortaya çıkmaktadır. Estetik kategoriler çeşitli kaynaklarda farklı farklı çeşitlendirilmektedir. En temel düzeyde ise "Güzel, çirkin, trajik, komik ve yüce" olarak belirlenebilir. Bir sanatçının içeriğini oluşturması ve bunu bir biçimle aktarması ve izleyicinin biçimle karşılaşarak içeriğe ulaşması çirkinin sanatta var olmasına olanak tanımıştır. Bu durumun sanatsal sonuçları Eco tarafından detaylı bir şekilde incelenmiştir.

Estetik bir objenin var oluşunun iki katmanlı olması, "sanatta her şey güzeldir" anlayışını da derinden etkilemektedir ve bu söylemin kapsam ve sınırlılıklarını değiştirmiştir. Sadece güzel olan şeyler mi sanatın konusu olur? Çirkinlik sanatta bir ifade bulabilir mi? İçerik olarak çirkin olan bir şey sanat eserine nasıl dönüştürülür? Biçimsel çirkinlik bir sanat eserinde neden yer alır, gibi sorulara yanıtlar aranmıştır. Aranan bu yanıtlar ise aslında sanat tarihi içinde cevaplanmış ve uygulanmıştır. Tüm bu sorulara ve cevap niteliğindeki çalışmalar ise Eco'nun "Çirkinliğin Tarihi" isimli eserinde okuyucu beklemektedir.

Eserin daha iyi anlaşılması için biçimsel güzellik ve içeriksel güzelliğin birbirlerinden ayrılması son derece önemlidir. Bir sanat eseri için estetik bir obje olarak değerlendirilmesi

adına biçimsel güzelliğin tartışmasız son derece önemli olduğu belirtilmelidir. Örneğin, çirkin bir kadın bile resmedilirken bu çirkinliğin ustaca aktarılması gerekmektedir. Bu durum çirkin kadını güzelleştirerek çizmek değildir. Çizilecek çirkinliğin sanatsal olarak başarılı bir biçimle ifade edilmesi veya sunulmasıdır. İçerik ise illa güzel olmak zorunda değildir. Eco'nun detaylı araştırması bu durumu ve istisnaları ile çirkinliği okuyucuya özenle sunmaktadır.

Umberto Eco "Çirkinliğin Tarihi" isimli geniş çaplı araştırmasında estetik felsefesinin modern söyleminden çok daha öncelere dayanan bir süreçten başlayarak çirkinin veya çirkinliğin ne olduğunu, sanatta nasıl ifade bulunduğunu, dönemlerine göre sanat eserleri ile göstermektedir. Antik Yunan'dan başlayarak günümüze kadar neyin çirkin olduğu ve bunların sanatta kendilerine nasıl yer bulabildiğinin hikâyesini okuyucuya sunan eser, pek çok düşünür ve yazarın bu konuyla ilgili pek de bilinmeyen düşüncelerini barındırmaktadır. Özenle hazırlanan metinlerinin yanısıra belli sayıda kullanılan görseller de bu farklı eserin değerini yükseltmektedir. Bu açıdan okuyucuyu son derece farklı bir sanatsal yolculuk beklemekte.

"Çirkinliğin Tarihi" günümüzde resim veya heykel sanatı ile ilgilenen veya bu sanatları uygulayanların ufuklarını ve sanata bakış açılarını değiştirmekle kalmayacak, sinema tiyatro ve hatta yazın alanında da pek çok kişinin günümüz fenomenlerini yorumlamalarını kolaylaştıracaktır. Ayrıca neyin çirkin olduğunun sanatçı tarafından belirlenmesi sürecinin ideolojik oluşu konusunda eser okuyucuya ipuçları sunacaktır. Özellikle sanatçıların bakış açıları belirleme noktasında güzellik ile ilgili fikirleri kadar çirkinin de son derece önemli olduğu da eserde ortaya konulmaktadır.

Güzellik gibi çirkinlik de her dönem insanların bilinçlerine bağlı olarak değişmektedir. Sanat alanında bir çirkinliğin gösterilmesi ise çirkin olarak sunulan içerik veya örneğin cehennem veya şeytan tasvirleri gibi korkutucu ama sanatsal olarak başarılı işlenmiş imgelerin zihinlerde sabitlenmesi ile ilgilidir. Bu yüzden tüm estetik kategorilerdeki eserler gibi çirkinliğin gösterildiği eserler de insanları ve toplumları belli konularda duygusal açıdan etkilemek ve bu etkiyi kalıcı kılmak amacı ile yapılmıştır. Eco eserinde bu durumu dönemsellikler ve benzerlikler ile ortaya koymaktadır. Buradan yola çıkarak siyasal tarih ve insanlık tarihi okumaları beraberinde "Çirkinliğin Tarihi" isimli eserin okunması insanın bir toplumsal varlık olarak geçmişten günümüze nasıl bir süreç yaşadığını da anlamayı kolaylaştıracak farklı bir bakış açısı sunacaktır.

Tüm bunlarla beraber "Çirkinliğin Tarihi" isimli eser, sinema alanında çalışan veya çalışacak, okur ve uygulamacılar için özellikle modern dönemde var olan fenomenlerin çirkinlik ya da çirkin olarak tanımlanması, ayrıştırılması ve bu fenomenlerin neden çirkin olarak sanatsal bir ifade bulunduğu ya da çirkinin neden başka şekillerde normalleştirildiğinin anlaşılması ve ideolojik yaklaşımların ortaya koyulması açısından, bir başlangıç kitabı olarak tanımlanabilmektedir.